

Kız ve Erkek Öğretmen Adaylarının “Eğitim” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Metaphorical Perception on the Concept of “Education” of Prospective Girls and Men Teachers

Sadegül Akbaba Altun¹, Çiğdem Apaydın²

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının “eğitim kavramı” hakkındaki düşüncelerini metaforlar aracılığıyla nasıl kavramsallaştırdıklarını ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2009-2010 eğitim öğretim döneminde bir vakıf üniversitesinde okuyan toplam 165 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcılar “Eğitim Bilimine Giriş” dersine katılan birinci sınıf lisans öğrencileri ile yine aynı dersi alan tezsiz yüksek lisans öğrencileridir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yaklaşımı ile desenlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Katılımcıların görüşleri nitel bir araştırma yöntemi olan içerik yöntem ile analiz edilmiştir. Katılımcıların görüşleri araştırmacılar tarafından geliştirilmiş açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; kız öğretmen adayı öğrencilerin somut metaforlardan su, fidan, bebek, çocuk ve yemek yeme olmak üzere beş kavramsal temayı kullandıkları; erkek öğretmen adayı öğrencilerin ise meyve ağacı kavramını kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin eğitime yönelik soyut metafor kavramlar bulmada sınırlı kaldıkları tespit edilmiştir. Kız öğretmen adayı öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforları seçme nedenleri eğitimin bireyi şekillendirmesi/ biçimlendirmesi, kaliteli yaşam sunması, sürekli gelişim sağlaması, bireysel gelişimi desteklemesi, değişim yaratması, bir ürün ortaya çıkarması ve temel gereksinim olması olarak sıralanabilir. Erkek öğretmen adayı öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforları seçme nedenleri ise eğitimin değişim yaratması, bir ürün olması ve varlığını sürdürmeyi sağlamasıdır.

Anahtar sözcükler: Eğitim kavramı, öğretmen adayı, metafor, kız ve erkek öğrenciler

Abstract

The aim of this study is to reveal how prospective teachers conceptualize their opinions regarding “the concept of education” through metaphorical images. The sample consists of 165 prospective teachers studying at a founded university in 2009–2010 academic year. The participants of the study are freshman students and non-thesis master’s degree students who both take “Introduction to Educational Science” course. This study was designed with a phenomenology approach which is one of the qualitative research methods. The participants in the study were chosen with the method of availability sampling. Qualitative research design was used in data collection process. Open-ended questions were used as the method of data collection. Data analysis was done through content analysis. The results of the study reveal that while female prospective teachers use five conceptual themes of water, sapling, baby, child and eating among the concrete metaphors, male prospective teachers use the concept of fruit tree. It is found that prospective teachers have difficulty finding abstract metaphors related to education. The reason why female teacher candidates associate the metaphorical images of water, sapling, baby, child and eating with education is that they believe education shapes the individual; provides quality life; enables continuous development; supports personal development, leads to change; creates a new product and is an essential requirement for life. The reason for male teacher candidates’ choosing the metaphorical image of fruit tree is that they believe education creates change; it produces a product and ensures survival.

Keywords: Education, prospective teacher, metaphor, female and male students

¹ Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Ankara, akbaba@baskent.edu.tr, ² Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Antalya, cigdemapaydin@akdeniz.edu.tr

Atf için/Please cite as:

Akbaba-Altun, S., & Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının “eğitim” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 19(3), 329-354.

Metafor, Yunanca karşılığı “metapherein” sözcüğü “taşımak”, “aktarmak” anlamına gelirken günümüzde iki nesne, olay veya ilişki arasındaki paralel/benzer ilişkiler biçiminde kullanılmaktadır (Draaisma, 2007). Metafor bir kavramın, durumun ya da nesnenin doğrudan kendisiyle değil, bir başka kavram ya da nesne kullanılarak dolaylı yoldan anlatılmasıdır (Deant-Reed ve Szokolszky, 1993). Martinez, Saulea ve Huber’e (2001) göre metafor şekillerin konuşmasından öte zihnin önemli bir mekanizmasını oluşturmaktadır. Böylece benzerliği olan bir kavramın başka bir kavramla anlatılarak parçalardan sinerji oluşturulmakta ve algıda seçicilik yaratılmaktadır. Kısaca metafor bir şeyi başka bir terimle açıklamadır (Marshall, 2010).

Morgan’a (1980) göre bütün metaforlar genel olarak değerlendirildiğinde birbirleriyle çelişen ve birbirlerini bütünleyen bir yelpaze oluşturmaktadır. Metaforlar, bilinmeyen bilinen deneyimlerle açıklanmasına yardım etmekte, karışık düşüncelerin iletilebilmesi için ekonomik yöntem sunmakta, karışık değişkenlerin önemli özelliklerinin basit şekilde tanımlanması için yardım etmekte ve bütün hikâyeyi tek bir imaj ile iletmektedir (Dickmeyer, 1989). Metafor bütünüyle kavrayamadığımız şeyleri, duygularımızı, estetik deneyimlerimizi, ahlak pratiklerimizi ve ruhsal bilincimizi kısmen kavramaya çalışmanın en önemli araçlarından birisidir (Cameron, 2003; Lakoff ve Johnson, 2003). Metaforlar, söylenmek isteneni daha az sözcükle, daha vurgulu bir biçimde ifade etmeyi kolaylaştırmaktadır. Metaforlar; bireyi yaratıcı düşünmeye, hayal kurmaya, kendi yaşantısı içinde anlamlandırmaya yönlendirmekte aynı zamanda bireylerin sınırlanmasını engelleyerek onları yaratıcılığa yönlendirirken, dilin derinliklerinde kendilerini bulmalarını sağlamaktadır (Tompkins ve Lawley, 2002). Metaforlar düşünceleri yansıtmakta, şekillendirmekte ve sonuç olarak insan davranışlarını belirleyerek onlara yön vermektedir (Strenski, 1989).

Hayal gücü bireylerin, örgütlerin ve toplumun gereksinim duyduğu bir kavramdır (Walck, 1996). Metaforlar insanoğlunun kendi dünyasını anlama, ifade etme, kurma ve düzenlemeye yönelik geliştirmiş olduğu temel araçlardan biridir (Deant-Reed ve Szokolszky, 1993). Bir şeyi anlamanın ve anlamlandırmanın özü olan metaforlar bireylerin nesnelere algılamalarını, yollarını bulmalarını ve diğer insanlarla ilişki kurma biçimlerini, sahip oldukları kavramlar yoluyla yapıya kavuşturur. Morgan’a (1998) göre metafor dünyanın genel olarak nasıl görüldüğü ve anlaşıldığına yönelik kullanılmaktadır.

Öğretimin iki temel prensibi, bilinenden bilinmeyene ulaşmak ve somuttan soyuta doğru gitmektir. Metaforlar bunu, soyut prensipleri açıklamak için somut

örnekleri kullanarak yapmaktadırlar. Bilinen, görsel veya fiziksel bir gerçeklik bilinmeyen, görülmeyen veya fizikötesi bir şeyi açıklamak için kullanılmaktadır (Ormell, 1996). Metafor ile öğrenciler, yeni bilgileri, zihinlerinde var olan şemaya yapıştırarak eski bilgilerine bağlamaktadır. Metaforlar bu şekilde, öğrencinin geçmiş öğrenmeleri ve kişisel deneyimleri ile yeni öğrenilen kavramlar arasında güçlü bağlantılar kurarak ve canlı imajlar oluşturarak öğrenme sürecinin kalitesini daha da artırmaktadır (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Ayrıca Botha (2009) metaforun eğitimde keşfetme yolu olarak kullanılabileceğini, bir öğrencinin daha önceki anlayışı ile bilinmeyen bir konuya yönelik yeni bilgi kazanımı arasında benzerlikleri yaratıcı, yenilikçi ve etkileşimli rolü ile sağlayacağını söylemektedir.

Eğitim araştırmalarında da metaforların kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Bozlk (2002) birinci sınıf 49 üniversite öğrencisinin kendilerini bir öğrenci olarak nasıl algıladıklarıyla ilgili yapmış olduğu çalışmasında, 35 adet metafor elde etmiştir. Bozlk (2002) bu metaforları sırasıyla (1) hayvan metaforları, (2) nesne metaforları, (3) insan metaforları ve (4) eylem metaforları alt kategorilerinde toplamıştır. Yazar, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendisini pasif olarak algıladığını ve öğrenmelerinin büyük kısmını yitirmiş olma kaygısıyla yükseköğretime gelmiş olduklarını tespit etmiştir. Çelikten’e (2006) göre bir öğretmenin düşüncelerini, imajlarını ve uygulamalarını metaforları kullanarak geliştirmek mümkündür. Metaforlar öğretimlerini geliştirmeyi düşünen öğretmenlerin kendi rollerini ve sorumluluklarını anlamlandırmalarına yardımcı olarak sınıfta olanları değiştirebilmekte ve geliştirebilmektedir. Yazara göre öğrenciler eğitimleri sürecinde gözlem yapmakta ve çeşitli etkinliklere katılmaktadır. Böylece öğrenciler öğretmenlik mesleğinin ne olduğuna dair imajlar, idealler ve modeller geliştirmektedirler. Bunun sonucunda öğrenciler öğretmen olduklarında öğretmenin bakış açısından, yeni deneyimlerine dayalı bilgiyi yeniden yapılandırmaya başlamaktadırlar (Çelikten, 2006). Özetle Örucü’ye (2012) göre günlük hayatta ve ilintili akademik çalışmalarda metaforlardan yararlanmak, gizil anlamları irdelemek ve anlamaya çalışmak açısından önem taşımaktadır.

Diğer bilimlerde olduğu gibi eğitimde de, araştırmacılar ve uygulayıcılar kendi alanlarında metafor kalıplar ve imajlar tarafından bilinçli olmadan yönlendirilmektedir. Bunlar profesyonel bilginin prototipi veya profesyonel düşüncenin taslağı olarak görülmektedir. Metaforlar eğitimin planlanması ve analiz edilmesi sürecinde özellikle öğretmenin öğretim ve öğrenmesi hakkında düşüncelerini derinden etkilemektedir (Martinez, Saulea ve Huber, 2001). Bu bağlamda Türkiye’de metaforla ilgili çalışmaların çoğunlukla öğretmen,

öğretmenin mesleği, okul kavramı, sınıf ve sınıf yönetimi, metaforların eğitim sistemindeki rolü ve kullanımı konularında yapıldığı görülmektedir (Cerit, 2008; Cerit, 2006; Çelikten, 2006; Ocak ve Gündüz, 2006; Örucü, 2012; Saban, 2004; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2009). Bu araştırmalar arasında eğitim fakültelerinde eğitim alan öğretmen adayı öğrencilerin eğitimi nasıl algıladıklarına yönelik herhangi bir araştırmaya da rastlanılmamıştır. Alger (2009) öğretmen adayı öğrencilerin okullarda ve üniversitelerde öğrenci olarak 10.000 saatten fazla öğretim aldıklarını ve bu öğretimin eski belleklerinde yeni deneyimlerden daha güçlü ve kalıcı olabileceğini söylemektedir. Bu nedenle öğretmen adayı öğrencilerin eğitime bakış açıları önem taşımaktadır. Çünkü geleceğin öğretmen adayları yaşamları boyunca eğitim-öğretim faaliyetleri ile ilgilenecekler. Bu bağlamda olumlu ve eğitimi geliştirici metaforlar onların gelecek kuşaklara yapacağı etkiyi arttıracaktır.

Kasoutas ve Malamitsa (2009) araştırmasında öğretmenlerin öğretim – öğrenme sürecinde kullandıkları metaforların kişisel deneyimleri ve estetik görüşleri doğrultusunda yapıldığını tespit etmiştir. Ayrıca Botha'ya (2009) göre eğitim geniş kapsamlı bir terimdir. Eğitim öğretim ve öğrenme gibi okul içinde yer alan teori ve politika etkinliklerini yönetmeyi kapsayan geleneksel eylem ve olayları içermektedir. Bu bakımdan eğitim fakültelerinde eğitim alan öğretmen adaylarının eğitime bakış açılarının, görevlerini yapacakları okullarda nasıl bir eğitim-öğretim verecekleri ile de yakın ilişki içinde olduğu ileri sürülebilir. Aynı zamanda metafor öğretmen adaylarının eğitim anlayışındaki yerlerini belirlemede bir araç konumundadır (Vadeboncoeur ve Torres, 2003). Arslan ve Bayrakçı (2006) metaforun, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olduğunu belirtmektedir. Bu araştırma öğretmen adaylarının eğitim kavramına lisans eğitimleri sürecinde nasıl bir yapılandırma geliştirdiklerini ve kavramı anlamlandırabilmelerini belirlemeye de yardımcı olabilecektir. Bu araştırmanın amacı da bir vakıf üniversitesine devam eden öğretmen adaylarının eğitim hakkındaki düşüncelerini metafor yardımı ile nasıl kavramsallaştırdıkları saptanmaktır. Özellikle bu araştırmada kız ve erkek öğrencilerin eğitimi nasıl algıladıklarına bakılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yaklaşımı ile desenlenmiştir. Olgubilim araştırmaları, farkında olunan ancak

derinlemesine ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2011). Bu doğrultuda araştırma sũrecinde ũzerine odaklanılan olgu bir vakıf ũniversitesine devam eden ȳđretmen adaylarının eğitim hakkındaki dũřũncelerini metafor yardımı ile nasıl kavramsallaştırdıkları olarak belirlenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmaya katılan ȳđrenciler kolay ulaşılabilir ȳrneklem yȳntemiyle seğilmiştir. *Katılımcılar, araştırmacılardan birisinin “Eğitim Bilimine Giriş”* dersine katılan birinci sınıf lisans ȳđrencileri ile yine aynı dersi alan tezsiz yũksek lisans ȳđrencileridir.

Araştırmanın alışma grubunu, 2009-2010 eğitim-ȳđretiminde bir vakıf ũniversitesinde okuyan toplam 165 ȳđretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ȳđrencilerin 137’si (%83) kız, 28’i (%17) erkektir. ȳđrencilerin bȳlũmlerine gȳre değerlendirildiğinde ise, 75’i (%46) Tũrk Dili ve Edebiyatı ȳđretmenliđi bȳlũmũnde, 62’si (%38) Okulȳncesi ȳđretmenliđi bȳlũmũnde, 28’i (%17) Matematik ȳđretmenliđi bȳlũmũnde eğitim almaktadır. Grupların ortak ȳzelliđi, “Eğitim Bilimine Giriş” dersinin pedagojik formasyona ilişkin aldıkları ilk ders olmasıdır.

Verilerin Toplanması

Katılımcıların gȳrũřleri araştırmacılar tarafından geliştirilmiş açık uçlu sorudan oluşan bir gȳrũřme formu ile toplanmıştır. Bu kapsamda katılımcılardan; “Eğitimi canlı veya cansız bir varlığa, bir nesneye ya da herhangi bir şeye benzetmeniz istense mecazi olarak neye benzetirsiniz? Nedenlerini açıklar mısınız?” şeklinde gȳrũřlerini yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir. Veri toplama aracı, iki soru başlığı altında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde kodlama, temaların bulunması, verilerin kod ve temalara gȳre ȳrgũtlenmesi aşamalarından oluşan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi araştırmanın kuramsal olarak çok açık ifade edilemediği veya daha derinlemesine bir analize gereksinim duyulduğu durumlarda gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Katılımcıların gȳrũřme formunda yer alan sorular ile ilgili olarak geliştirdikleri metaforlar ve verdikleri yanıtlar dȳrt aşamada analiz edilmiştir. Bunlar (1) verilerin kodlanması, (2)

kategorilerin oluşturulması, (3) verilerin kodlara ve kategorilere göre düzenlenmesi ve (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasıdır.

Verilerin Kodlanması

Her katılımcı grubu için kendi içinde sırasıyla kız öğrenciler “K” ve erkek öğrenciler “E” şeklinde gösterilmek üzere bir kod numarası verilmiştir. Görüşme formunun birinci ve ikinci sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlar “metafor” ve “açıklama” başlıkları altında toplanmıştır. Veriler arasından saptanan anlamlı bölüm kavramlaştırılırken ya da kodlanırken, o bölümdeki anlamı en iyi şekilde yansıtabilecek bir kavram bulmaya çalışılmıştır. Kodlamada kullanılan kavramlar, verinin niteliğinden hareketle elde edilmiştir. “Eğitimi canlı veya cansız bir varlığa, bir nesneye ya da herhangi bir şeye benzetmeniz istense mecazi olarak neye benzetirsiniz? Nedenlerini açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin kodlama işlemine örnek Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görüşlerinin Kodlanması

Kod no	Metafor	Açıklama	Kodlama
K10	Meyve veren ağaç	Çünkü o ağaca ne kadar iyi bakarsan o kadar çok meyve verir, eğer bakmazsak meyve vermediği gibi zamanla kurur, gider	Ağaç Meyve Meyvenin kuruması

Kategorilerin Oluşturulması

Kategorilerin oluşturulması işlemi, içerik analizinde elde edilen kavramların birbirleriyle belirli bir kategori altında sınıflandırılmasıdır. Bu aşamada, görüşme formunda yer alan birinci ve ikinci sorular için tüm katılımcılar tarafından üretilen metafor algıları eğitim olgusuna ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından irdelenmiştir. Her bir soru için her bir katılımcı grubu tarafından verilen yanıtlarda kullanılan metaforlar ve bu metaforları tercih etme nedenleri tablo halinde bir araya getirilmiştir. Kategorilerin oluşturulması için önce kodlar bir araya getirilmiş, incelenmiş, benzerlik ve farklılıkları

saptanmış, ortaya çıkan kategori altında yer alan verilerin anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı kontrol edilmiş ve kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılarak birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirebilecek türden kategoriler belirlenmiştir.

Verilerin Kodlara ve Kategorilere Göre Düzenlenmesi

Bu aşamada veriler, ortaya çıkan kodlara ve kategorilere göre düzenlenmektedir. İlk aşamada yapılan ayrıntılı kodlama ve sonrasında yapılan birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirebilecek kategorilerin belirlenmesinden sonra araştırmacı, topladığı verileri düzenleyebileceği bir sistem oluşturmuş ve bu sisteme göre de düzenleme işlemini gerçekleştirmiştir.

Bu araştırmada geçerlik, Miles ve Huberman (1994) tarafından belirlenen ölçütler esas alınarak belirlenmiştir. Bu ölçütlere göre i geçerliği sağmak için, öğrencilerin eğitim hakkındaki alguları öncelikle doğrudan alıntılarla tanımlanıp daha sonra yorumlanmıştır. Bulguların tutarlılığını sağlamak için temaları oluşturan kavramların kendi aralarında ve diğer temalarla tutarlılığı değerlendirilmiş ve anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı test edilmiştir. Bulgular iki eğitim uzmanı tarafından gözden geerilmiş ve geeki bulunmuştur. Dış geçerliği sağlamak için ise araştırmanın yöntemi, ayrıntılı biçimde tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bulgular alanyazınla desteklenerek literatür çeşitlemesine gidilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde *eğitime* ilişkin olarak öğretmen adayı öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra bu metaforlardan oluşturulan temalar ve bu temaların özellikleri, katılımcıların ürettiği metaforlarla desteklenerek açıklanmıştır. Elde edilen metaforlar somut ve soyut olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler de kendi içinde kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları somut ve soyut metaforlar ile erkek öğrencilerin kullandıkları eğitime ilişkin somut ve soyut metaforlar olarak değerlendirilmiştir.

Kız ve Erkek Öğrencilerin Eğitime İlişkin Kullandıkları Somut Metaforlar

Kız ve erkek öğrencilerin, eğitime ilişkin kullandıkları somut metaforlar değerlendirildiğinde; toplam 137 kız öğrenci birbirlerinden farklı olarak eğitime ilişkin toplam 71 adet geçerli metafor üretirken; 28 erkek öğrenci birbirlerinden farklı olarak toplam 17 adet geçerli metafor üretmiştir. Kız öğrencilerden elde

edilen verilere göre 6 kavramsal kategori, erkek öğrencilerden 7 kavramsal kategori tespit edilmiştir. Tablo 2’de görüleceği üzere kız öğrencilerin eğitime ilişkin metaforları; doğa, insan, hayvan, materyal/ araç, yapı/mekân ve süreç/ eylem alt kategorilerinde toplanmaktadır.

Tablo 2

Kız Öğrencilerin Eğitim Kavramına İlişkin Kullandıkları Somut Metaforların Kategoriler Halinde Gösterimi

Kategoriler	Metafor adları	Metafor sayısı	Metafor frekansı (öğrenci sayısı = f)
Doğa /coğrafya	Su (8), fidan (3), toprak (2), dönemeçli dağ yolları (1), dik bir yol (1), dağ (1), okyanus (1), gölet (1), yağmur bulutu (1), yıldız (1), akarsu (1), yağmur (1), güneş (1), orman (1)	14	24
İnsan	Çocuk (8), bebek (4), yeni doğmuş bebek (1), arkadaş (1), öğretmen (1), sporcu (1), yaşlı insan (1)	7	17
Hayvan	Kör binek hayvana (1)	1	1
Materyal/araç	Ayna (2), zincir (2), makine (1), renkli televizyon (1), temiz sayfa (1), un (1), yazı tahtası (1), ürün (1), bakır (1), güzel koku (1), roman (1), demir (1), iğne (1), müzik notası (1), kaynak (1), törpü (1), bilgisayar (1), araba (1), satranç (1), bulmaca (1)	20	22
Yapı/mekân	Çok katlı bina (1), sabah kahvaltısı (1), yap-boz oyunu (1), fabrika (1), boş bir havuz (1), bahçe (1), binanın temeli (1), ülke (1)	8	8
Süreç/eylem	Yemek yeme (5), kitap okuma (1), annelik (1), ham maddenin işlenmesi (1), bebeğin doğumu (1), cam işçiliği (1), teknoloji (1), yeniden doğuş (1), bebeğin dünyaya gelirken ağlaması (1), bir sanatı icra etmek (1), ekmek yapıp yemek (1), meyvenin olgunlaşması (1), binanın inşası (1), insanlık tarihi (1), heykeltıraş ve eseri (1), küçük bir çocuğun ilk adımları (1), bireyin büyümesi (1), ağacın yerden yükselmesi (1), ağaç sulama (1), seramik hamuruna şekil verme (1), halı dokuma (1)	21	25

Tablo 2’ye göre bu metaforlar ve metaforu üreten kişi sayısı incelendiğinde; kız öğrencilerin doğa kategorisinde “su (8)”, insan kategorisinde “çocuk (8)”, hayvan kategorisinde “kör binek hayvan (1)”, materyal/araç kategorisinde “ayna (2) ve zincir (2)”, süreç / eylem kategorisinde “yemek yeme (5)” metaforlarını diğerlerine göre daha fazla kullandıkları görülmektedir. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin insan ve insanın ilişkili olduğu yapı içinde yaşadığı evren ve yaşantıya dair somut metaforlar kullandıkları yorumu yapılabilir.

Tablo 3’te erkek öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları somut metaforlar yer almaktadır. Tablo 3’e göre erkek öğrenciler eğitime ilişkin metaforları 7 alt kategoride ifade etmektedir. Bunlar doğa/coğrafya, insan, hayvan, materyal/araç, yapı / mekân, organ ve süreç/eylemdir. Kız öğrencilerden farklı olarak erkek öğrenciler insan bedenindeki bir organı da eğitime ilişkin metafor olarak kullanmaktadır.

Tablo 3

Erkek Öğrencilerin Eğitim Kavramına İlişkin Kullandıkları Somut Metaforların Kategoriler Halinde Gösterimi

Kategoriler	Metafor adları	Metafor sayısı	Metafor frekansı (öğrenci sayısı = f)
Doğa/coğrafya	Meyve ağacı (2), fidan (1), çiçek (1)	3	4
İnsan	Anne (1), çocuk (1), kuyumcu (1)	3	3
Hayvan	Arı (1)	1	1
Materyal/araç	Yapboz oyunu (1), kuyumcu terazisi (1)	2	2
Yapı/Mekân	Tünel (1), bina (1)	2	2
Süreç/eylem	Yemek yeme (1), demirin dövülmesi (1), basketbol maçı (1), dokumacılık (1), ürün yetiştirme (1)	5	5
Organ	Göz (1)	1	1

Erkek öğrencilerin eğitime ilişkin metafor kullanmalarında daha çok süreçle ilgilendikleri görülmektedir. Doğa kategorisinde ise erkek öğrenciler eğitimi meyve ağacına (2) benzetmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin ürettikleri “çocuk” ve “yemek yeme” ortak metaforlardır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre eğitime yönelik somut metafor kullanma düzeylerinin daha sınırlı kaldığı ancak alt başlık altında toplama açısından daha iyi oldukları söylenebilir. Sonuç olarak eğitimin öğrenciler tarafından uzun bir süreç olduğu ve bunun mücadele edilerek kazanıldığı algısının oluştuğu ileri sürülebilir.

Kız ve Erkek Öğrencilerin Eğitime İlişkin Kullandıkları Soyut Metaforlar

Kız ve erkek öğrencilerin, eğitime ilişkin kullandıkları soyut metaforlar değerlendirildiğinde; toplam 137 kız öğrenci birbirlerinden farklı olarak eğitime ilişkin toplam 15 adet geçerli metafor üretirken; 28 erkek öğrenci birbirlerinden farklı olarak toplam 11 adet geçerli metafor üretmiştir. Kız ve erkek öğrenciler tarafından eğitim kavramına ilişkin geliştirilen soyut metaforlar eylem, duygu ve süreç olmak üzere üç kavramsal kategori altında toplanmaktadır. Tablo 4’te bu metaforlar gösterilmektedir.

Tablo 4’te görüldüğü üzere öğrencilerin tamamı eğitime yönelik zengin soyut kavramlar kullanamamaktadır. Kız öğrencilerin soyut kavramları kullanmada görece erkek öğrencilere göre daha iyi oldukları görülmektedir. Kız öğrenciler eğitimi eylem olarak görürken, erkek öğrenciler süreç olarak değerlendirmektedir. Öğretmen adaylarının soyut kavramlar altında eğitimi nefes metaforuyla anlatmaları, onların eğitimi yaşamsal olarak yorumladıklarını düşündürmektedir.

Tablo 4

Kız ve Erkek Öğrencilerin Eğitime İlişkin Kullandıkları Soyut Metaforlar

Öğrenciler	Kategoriler	Metafor adları	Metafor sayısı	Metafor frekansı (öğrenci sayısı = f)
Kız öğrenciler	Eylem	Sürekli kendini yenileyen bir varlık (1), ham iken işlenen insan nefesi (1), çocuğun aldığı nefes (1), annenin çocuğunu büyütürken verdiği emek (1), uzay boşluğu (1), sanat (1), bir süreç ve hayatın her safhasında önemli bir yer tutma (1), insan hayatını ve geleceğini etkileyen bir süreç (1), hayat (1), hava (1)	10	10
	Duygu	Sevgi (1)	1	1
	Süreç	İnsanlar için gerekli olan her şey (1), insanın hayatta kalmak için yaptığı her şey (1), ruh (1), mantıklı ve akılcı düşünme (1)	4	4
Erkek öğrenciler	Eylem	Uzay (1), evren (1), nefes (1)	3	3
	Duygu	Sevgi (1)	1	1
	Süreç	Zaman (1), emek (1), yaşam (1), akılcı düşünme (1), sanat (1), boş bir beynin yeni şeylerle dolması (1), varlık (1)	7	7

Kız Öğrencilerin Eğitime İlişkin Kullandıkları Metaforlara Benzetme Nedenleri

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri bireyi şekillendiren veya biçimlendiren (33), eğitimin kaliteli yaşam sunması (29), sürekli gelişim süreci (25), bireysel gelişimi destekleme (15), değişim (17), ürün (11) ve eğitimin temel gereksinim olması (7) temaları altında verilmiştir.

Bireyi Şekillendiren veya Biçimlendiren Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan birincisinin bireyi şekillendiren veya biçimlendiren olduğu görülmektedir. Kız öğrenciler eğitimin bireyi şekillendirdiğini düşünmektedir. Onlara göre birey ham olarak alınmakta ve adım adım şekillenmektedir. Bazı kız öğrencilerin (K89, K13, K23 ve K86) düşünceleri aşağıdaki verilmiştir.

Çünkü nasıl bedene hayat veren ruh ise, bir yığın bilgi birikimine şekil, anlam veren eğitimidir. K89

Eğitim yeni doğmuş bir bebeğin gözlerini dünyaya açmasından itibaren önce yakınlarından, sonra çevresinden ve ilerleyen zamanlarda tüm evrenden aldığı bilgiler gibidir. Hiç tükenmez. Nasıl ki bir çocuk büyümeye ve gelişmeye engel olamıyorsa eğitiminde büyüüp gelişmesine engel olamayız [.....]. K13

Çünkü eğitim de bebeğin oluşumu gibi bir süreçten geçiyor. Anne bebeğine ne kadar iyi bakarsa bebekte o kadar iyi gelişir [....]. Eğitim o kadar kolay bir süreç değil annenin doğumu gibi; ama anne bebeğini kucağına aldığı anda mucizenin en güzelini yaşıyor. Biz de eğitimimizi sağladığımızda en değerli olan bilgiyi kazanıyoruz. K23

Çünkü bir bebek hiçbir şey bilmeden dünyaya gelir. Önce ailesinden sonra da okulundan ve çevresinden edindiği birikimlerle karakterini şekillendirir. Aynı şekilde birey de yaşamı boyunca aldığı eğitimle hayatını şekillendirir, toplum içinde kendisine bir yer açar. K86

Kız öğrenciler eğitimi çoğunlukla yeni doğmuş bir bebeğin büyümesine benzeterek onun yeniden şekillendirileceğine inanmaktadır. Yine aynı şekilde kız öğrenciler eğitimi çok katlı binalara benzetmektedir. Bir kız öğrenci“... Eğer binanın temeli sağlamısa istenildiği kadar kat çıkılabilir, temeli sağlam değilse çöker. K15” şeklinde söylemektedir. Bir başka kız öğrenci ise“temeli iyi kurulmayan eğitimin akıntıya kürek çekmek. K80” olduğunu belirtmektedir. Kız öğrenciler eğitimi uzun bir süreç olarak görmekte, bu kazanımın kolay elde edilemeyeceğini inanmaktadır.

Eğitimin Kaliteli Yaşam Sunmasına İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan ikincisinin eğitimin kaliteli yaşam sunması olduğu görülmektedir. Kız öğrenciler bilginin eğitimle elde edildiğini ve bireyin daha iyi insan olma yolunda etkilediğini belirtmektedir. Bir kız öğrenci “hayatta iyi bir yerde olabilmek ve insanlar için fayda sağlamak istiyorsak iyi bir eğitim şarttır. K27” şeklinde açıklamaktadır. Bir başka kız öğrenci ise düşüncelerini “bence bir insan için olmazsa olmazlardan biridir. Kaliteli bir yaşam için eğitim şarttır. K12” dile getirmektedir.

Sürekli Gelişim Sürecine İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan üçüncüsünün sürekli gelişim süreci olduğu görülmektedir. K25, K39 ve K71’in görüşleri aşağıda özetlenmektedir.

Çünkü ilk önce ağacın tohumunu ekersiniz daha sonra da meyvesini alırsınız. İşte eğitim de böyle meyve veren bir ağaçtır. K25

Çünkü ağaçta küçük bir tohumla başlar büyümeye, doğanın etkileriyle ve beslenerek büyür. Bunların karşılığında meyve verir. Eğitim de insanlara küçük yaşta verilmeye başlanır ve büyüdükçe insan da bilgi vermeye başlar. K39

Çünkü ağaçlar canlılara sağladığı fayda yönüyle eğitime benzetilebilir. Ağacı önemseyip koruduğumuz, büyüttüğümüz takdirde insanların yaşamsal faaliyetlerine devam edebilmelerini sağlarız. Aynı şekilde eğitimi de önemseyip, devam ettirip ve sürekli geliştirmeye çalışırsak insanların da yaşamlarını yüksek seviyede devam ettirmelerini sağlarız. K71

Katılımcılar sürekli gelişim sürecini anlatırken sık sık meyve veren ağaç metaforunu kullanmaktadır. Eğitimin meyvesi de yetişmiş insandır.

Kız öğrencilerin eğitimi daha çok su ve güneş metaforuyla özdeşleştirdikleri görülmektedir. Kız öğrencilere göre nasıl ki su ve güneş bireyin hayatında önemli bir yer tutuyorsa eğitimde benzer şekilde önem taşımaktadır. K37 ve K38 düşüncelerini aşağıdaki biçimde belirtmektedir.

Güneşle doğar, güneşle gelişir ve güneşsiz bir dünyada yapamayız. Eğitim de tıpkı güneş gibidir. Eğitim bütün insanlığın ihtiyacı olan ve onunla gelişen bir kavramdır. Güneşsiz bir dünya ve eğitimsiz bir insan düşünemiyorum. Nasıl ki bir meyvenin olgunlaşması için güneş şartsa, bir insanın da kendini geliştirmesi için eğitim şarttır. K37

Çünkü su insanların en temel ihtiyacıdır. Susuz bir hayat düşünülemez. Yaşamımızın devamı için suya ihtiyaç vardır. Su gibi eğitime de ihtiyaç vardır. K38

Değişime İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında bir başka temanın değişim olduğu görülmektedir. K81 değişime ilişkin görüşlerini “*çünkü eğitim hayat gibi değişkendir. Bazen sıkıcı olabileceği gibi eğlenceli tarafları da vardır*” belirtirken, K82 “*çünkü insan gibi değişken bir unsurdur*” şeklinde açıklamaktadır. Her iki kız öğrenci de eğitimin değişime yol açtığını belirtmektedir. Bir başka kız öğrenci ise eğitimin okyanus kadar sınırsız bir yolculuk olduğunu belirtmektedir. K11 düşüncelerini aşağıdaki biçimde dile getirmektedir.

Çünkü başlangıcı ve sonu yoktur. Rotalar sunulmuştur size ve siz o rotayı kendiniz belirlersiniz. Bazen geçtiğiniz yerlerden yine geçersiniz. Fakat değişiklikler fark edersiniz. Bazen önemli dediklerinizin bir ayrıntı, ayrıntı dediklerinizde ne kadar önemli olduğunu anlarsınız. Adalara çıkarsınız fakat yine yolculuğa devam edersiniz. K11

Bir başka kız öğrenci ise eğitimin bireyi törpüleyerek değiştirdiğini söylemektedir. Bu törpülenme bireyin daha güzele dönüşmesi olarak değerlendirilmektedir. K116 düşüncelerini aşağıdaki biçimde dile getirmektedir.

Çünkü doğru kullanıldığında istenilen sonuca varılıp çok güzel şeylere ulaşılabilir. Eğitimi kullanarak bir bireye düzgün şekil verebilirsin. Hayatta daha dik duruş ve daha dirençli olabilmek için gereklidir. Tıpkı sağlıklı bir turnak için törpünün gerekli olması gibi ince ince uğraşılır, yanlış kullanımda ise zarar verir, bazen elinde olan bile bozulur. K116

Bireysel Gelişimi Desteklemeye İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında bir başka temanın bireysel gelişimi destekleme olduğu görülmektedir. Eğitimle bireye özel gelişim sağlanabileceğini ve öğretmenlerin bu konuda öğrencilere daha yapıcı katkılar getireceği düşünülmektedir. Sonuçta öğrenci bir uçağın yerden yükselişi gibi yaşamında da istediği hedeflere ulaşabilecektir. Katılımcılara göre eğitim bu sürecin hızlı olmasını

sağlayabilecektir. Bir kız öğrenci aşağıdaki biçimde görüşlerini dile getirmektedir.

Eğitim alan insan sürekli bir yükseliş içerisinde oluyor, bu yükseliş çok küçük veya çok büyük olabiliyor. Miktarı ne olursa olsun bir yükseliş oluyor. Okula yeni başlamış bir öğrenci düşünelim. Daha okuma yazma bilmiyor. Bir sene sonunda aldığı eğitimle okumayı öğreniyor. Ve artık bir adım yüksekte oluyor. Eğitimini tamamladığında da doktor, mühendis ya da öğretmen oluyor ve artık en yüksekte...K125

Bireysel gelişimi destekleme temasında kız öğrencilerin daha çok toprak metaforunu kullandıkları görülmektedir. K68, K54 ve K97 kız öğretmen adayı öğrencileri, öğrencinin gelişimini aşağıdaki ifadelerle anlatmaktadır.

İyi bir eğitim bize farklı bir hayat görüşü kazandıracak ve karşılığında topluma yararlı bir birey olabileceğimiz için eğitimi toprağa benzetiyorum. Yani bir bakıma doğanın döngüsü diyebilirim. Toprağa iyi bakarsak onu iyi işlersek bu da bize verimi bol ürünler olarak geri dönecektir. K68

Çünkü toprağa ne ekersen onu verir. Eğitim bilindiği gibi bir süreçtir. Ömür boyu devam eder. Bir amaca bir hedefe yöneliktir, dinamiktir. En önemlisi kişinin kendi yaşantısına göre değişir. Dolayısıyla toprağa ektiğimiz bir fidan bile kendi çeşidine göre büyütülür, yetiştirilir. K54

Toprağa ne ekersen sana onu verir, eğitim de böyle. İnsana eğitim adına ne verersen o da sana onu verir. K97

Eğitimin Ürün Boyutuna İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan bir diğerinin ürün olduğu görülmektedir. Elde edilen ürün daha çok fidana ve çiçeğe benzetilmektedir. Bir kız öğrenci “nasıl küçük bir fidanın suyunu verip büyütüyorsak eğitim de öyle bilgi aşılandıkça kişi de kendisini geliştirir ve bilgisi artar. K101” şeklinde düşüncelerini söylemektedir. Bir kız öğrenci görüşlerini “suyunu verdikçe ve güneş aldıkça yeşerir büyür ve güzelleşir. Eğitim de tıpkı böyledir ne kadar alırsan o kadar gelişir. K36” belirtmektedir.

Eğitimin Temel Gereksinim Olmasına İlişkin Görüşler

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan sonuncusu eğitimin temel gereksinim olmasına ilişkin olandır. Özellikle yemek yeme eylemi sık kullanılmaktadır. Bir kız öğrenci görüşlerini “her insanın, her canlının buna ihtiyacı vardır. Yemek

olmadan hayatını devam ettiremez. Eğitim de aynen bunun gibi bir ihtiyaçtır ve hayatını en iyi şekilde devam ettirebilmesi ve çevresine faydalı olması için eğitim görmesi gerekmektedir.” şeklinde belirtmektedir. Kız öğrenciler eğitimin insan hayatında yaşamda kalabilmesi için temel gereksinimlerden biri olduğu görüşündedirler.

Erkek Öğrencilerin Eğitime İlişkin Kullandıkları Metaforlara Benzetme Nedenleri

Erkek öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri değişim (14), ürün (8) ve varlığını sürdürme (6) temaları altında verilmiştir.

Değişime / Gelişime İlişkin Görüşler

Erkek öğrenciler eğitimin bireyin hayatını değiştireceğini, hayatta daha güçlü olmak için eğitimin bir araç olacağını, bireyin kişiliğinin gelişeceğini söylemektedirler. Aşağıda E5 ve E7'ye ait katılımcıların konuya ilişkin görüşlerine yer verilmektedir.

Çünkü eğitim verilen bir kişiye yeni bilgiler ekledikçe ve yeni davranışlar öğrettikçe şekil almaya başlar. Sonunda karakteri ve kendisi gelişmiş olur. Yap-boz oyunu da böyledir. Her bir parça resmin tamamlanmasında rol oynar. Onun için parçaları düzgün yerleştirelim. E5

Çocuğu nasıl büyütürseniz size o şekilde geri döner. Eğitim de aynı şekildedir. Çocuk gibi öğrenmeye aç, çocuk gibi ilgi çekici, çocuk gibi narin ve hassas. Onu geliştirmek sizin elinizde olan bir şey. Eğitim de aynı bir çocuk gibidir. E7

Ürüne İlişkin Görüşler

Erkek öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri arasında temalardan ikincisinin ürün olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler eğitimin bir emek sonucunda oluştuğunu ve bunun sonucunda bir ürünün ortaya çıktığını düşünmektedir. Erkek öğrenciler elde edilen ürünün meyve veya değerli bir maden olduğunu ifade etmektedirler. Bu görüşler E11, E13 ve E14'ün aşağıdaki ifadelerinde net olarak anlaşılmaktadır.

Ağaç başlangıçta bir fidanken köklerini toprağa sıkıca bağlamaya çalışır. Eğitim de aynı şekilde üzerinde duracağı kimseye ait olacak şekil de bağlanır. Bir kimse alacağı eğitime gönülden bağlanmıyorsa hiçbir işe

yaramaz. Ağacın yaprakları gibi eğitiminde sorumluluklarını taşır üstünde. Daha sonra bu sorumluluklar meyveye dönüşür. E11

İtina ile bakılan bir ağaçtan elde edilecek meyve çok farklıdır. Bu meyvenin olgunlaşma döneminden sonraki aşama olan toplama aşaması da en az yetiştirme dönemi kadar önemlidir. Çünkü meyve toplamak da özen isteyen bir iştir. E13

Kuyumcuya gelen altın, elmas doğadaki haliyle de değerlidir, işlendikten sonra değeri katlanır ve ortaya bir sanat eseri çıkar. Ortaya çıkan sanat eserinde “el emeği”de vardır ve bu emek eserin değerini artırır. E14

Varlığını Sürdürmeye İlişkin Görüşler

Erkek öğrenciler eğitimin bireyin yaşamını sürdürmek için temel gereksinimlerinden biri olarak düşünmektedir. Bir katılımcı aşağdaki biçimde görüşlerini dile getirmektedir.

Eğitim yeni doğmuş bir bebek gibi yoktan başlar. Nasıl bebek büyüyüp gelişiyorsa eğitim de aynı şekilde ilerler ve gelişir. İnsanın gelişmesi hiç bir zaman bitmediği gibi eğitim de bitmez. İnsan doğar, büyür, gelişir ve yaşlanır. Eğitim de tıpkı bu gibi başlar, birikerek ve gelişerek yeni şeylerle ilerler. E24

Bir katılımcı ise eğitimi sınırlarının belirsiz, insanı olumlu ya da olumsuz geliştiren hayatın önemli bir parçası olarak görmektedir. Katılımcı “Uzayın sınırını nasıl bilemiyorsak eğitimin sınırlarını da bilemeyiz, eğitim bizi her zaman uzay gibi meraklandırır. E1” şeklinde açıklamaktadır.

Sonuç olarak kız ve erkek öğrenciler eğitimin emek isteyen bir süreç olduğunun farkındadırlar. Erkek öğrenciler eğitimi metaforlarla anlatmakta daha sınırlı kalırken kız öğrenciler bu konuda daha yaratıcı davranmaktadırlar. Her iki grupta eğitimin değişim olduğu bunun sonucunda ortaya değerli bir ürün konulduğuna inanmaktadırlar.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı öğretmen adayı öğrencilerin eğitim hakkındaki düşüncelerini metaforlar aracılığıyla nasıl kavramsallaştırdıklarını ortaya koymaktır. Bu araştırmanın bulgularına göre cinsiyet faktörü öğrencilerin eğitime ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Benzer şekilde cinsiyet faktörünün ele alındığı diğer metafor

çalışmalarında da (Saban, 2008; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006) cinsiyetin metafor üretmede etkili olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin eğitime ilişkin görüşleri ortak 6 kategori (doğa/coğrafya, insan, hayvan, materyal/araç, yapı/mekan ve süreç/eylem) altında toplanmakta ve kız öğrencilerin somut metafor imgesi üretmede daha iyi oldukları anlaşılmaktadır. Erkek öğrenciler ayrıca organ kategorisi altında “göz” imgesini de kullanmıştır. İnsan vücudunda “göz” bireyin dış dünyaya açılan bir çerçeve olduğu yorumu yapıldığında, “göz”ün eğitimle ilişkilendirildiği söylenebilir. Oysa Martinez, Saulea ve Huber (2001) konuya daha farklı yaklaşarak “göz” kavramını sosyal eğitimle ilişkilendirerek metaforların sosyal geleneklere etkisinin olduğunu belirtmektedir. Giroux ve Penna’ya (1979) göre sosyal eğitimin merkezinde öğrencinin eğitimsel deneyimini her yönüyle etkileyen ve değerleri şekillendiren örtük müfredat bulunmaktadır. Ayrıca Karla ve Baveja (2012) da metaforun kültürel köklü olduğunu belirterek bu görüşü desteklemektedir.

Öğrencilerin eğitime ilişkin kendi zihinsel imgelerini ifade etmede somut benzetmelerden daha fazla yararlandıkları görülmektedir. Bu çalışmada öğrenciler tarafından “meyve ağacı” ve “fidan” metaforlarının eğitimle ilgili olarak kullanıldığı görülmektedir. Bayraktaroğlu, Kutanis ve Tunç (2011) çalışmalarında lisans öğrencilerinin insan kaynakları yönetimini bir bitkiye benzetmeleri istendiğinde hangi bitkiye benzetecekleri sorusuna verdikleri yanıtlar arasında “meyve ağacı” da yer almaktadır. Shindell ve Willis’in (2001) çalışmasında, insan kaynakları gelişimi konusunda ortaya konan metaforlardan birisi ‘ağaç’tır. Shindell ve Willis’in (2001) çalışmalarının bulgularına göre “ağaç” temelde fark edilmeyecek kadar hızlı ama sürekli olarak büyüyen ve gelişimi ancak yıllar sonra fark edilen ağacın, aşamalı değişimi, vazgeçmemeyi, öğrenmeyi, gelişmeyi, sabrı ve umudu yansıttığı belirtilmektedir. Bu çalışmada da “meyve ağacı” metaforu insana ve çevreye yararlı olması, ürün vermesi, bakım gerektirmesi ve gelişiminin uzun zaman alması gibi nedenlerden dolayı kullanılmış olabilir.

Öğrencilerin “eğitim” kavramına yönelik geliştirdikleri soyut metaforlar incelendiğinde ise kız öğrencilerin eğitimi eylem olarak değerlendirdikleri, erkek öğrencilerin ise süreç olarak ele aldıkları görülmektedir. Her iki öğrenci grubu da eğitimi duyguyla ilişkilendirmekte ve “sevgi” imgesini eğitimle örtüştürmektedir. Öğrencilerin eğitime yönelik soyut ve somut metaforlardan yararlanma düzeyleri karşılaştırıldığında ise öğrencilerin görece somut metafor

imgelerini daha fazla oranda kullandıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin kullandıkları metaforik sözcüklerle ve kavramlarla ne kadar çok yaşantıları olursa, o kadar yararlı olabileceği söylenebilir. Oysa Yob (2003) metaforun, bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada kullanılabilecek güçlü zihinsel bir süreç olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre eğitime yönelik hem somut hem soyut metaforları kullanmada daha sınırlı kaldıkları şeklinde bir yorum yapmak mümkündür. Öğrencilerin eğitime ilişkin zengin soyut kavramları kullanamadıkları bu araştırmanın bir başka bulgusu olmuştur.

Keizer, Post ve Grant (1996) hayvan metaforlarını morfolojik olarak “güçlü-zayıf”, yapısal olarak “küçük-büyük”, “hızlı-yavaş” hareket etme özelliklerine göre sınıflandırmaktadır. Bayraktaroğlu, Kutanis ve Tunç (2011) araştırmalarında 12 öğrencinin insan kaynakları yönetimini “arı” metaforu ile açıkladıklarını tespit etmektedir. Yazarlara göre öğrencilerin bu metaforu kullanmalarının nedenleri arının doğada hiyerarşi ve düzen içinde çalışmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada da erkek öğrenciler eğitimi “arı” metaforu ile açıklarken kız öğrenciler “kör binek hayvan” metaforunu kullanmaktadır. Buradan Keizer, Post ve Grant (1996) sınıflandırması kapsamında bu araştırmanın bulgusu yorumlandığında erkek öğrenciler eğitimi yapısal; kız öğrenciler ise morfolojik olarak değerlendirilmektedir.

Kız öğrencilerin eğitime ilişkin kullandıkları metaforlara benzetme nedenleri; bireyi şekillendirici/ biçimlendirici, kaliteli yaşam sağlayıcı, sürekli gelişim sağlaması, bireysel gelişimi desteklemesi, değişim yaratması, bir ürünün ortaya çıkması ve eğitimin temel gereksinim kategorileri altında toplanmaktadır. Değişim hissedilen gereksinimlere karşılık olarak yeniden örgütlenmeyi içeren dinamik ve sürekli gelişim, bir başka ifadeyle dönüşüm (Morrison, 1998) olarak düşünöldüğünde kız öğrencilerin bireyin eğitimle dönüşüme uğradıklarını düşündükleri yorumu yapılabilir. Martinez, Saulea ve Huber (2001) şekillendirmenin yapılandırma ile ilişkisi olduğunu belirtmektedir. Bir anlamda mimarlık, duvarcı, şehir planlamacı veya marangoz gibi metaforların yapılandırma ile ilişkisinin olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmada da öğrencilerin eğitimi “yapı/mekan” kategorisinde çok katlı bina, binanın temeli ve fabrika metaforlarını kullandıkları görölmektedir.

Erkek öğrencilerin ise eğitime ilişkin kullandıkları metaforları benzetme nedenleri; değişim yaratması, ürün olması ve varlığını sürdürmeyi sağlamasıdır. Öğrenciler eğitimi emek isteyen bir eylem olarak görmekte, bunun uzun bir

süreç içinde kazanıldığını ve sonucunda değerli bir ürünün ortaya çıktığını düşünmektedir. Bir başka ifadeyle öğrenciler eğitimin üretme işlevinden bahsetmektedir. Cook-Sather (2005) eğitimi “eğitim üretir” ve “eğitim iyileştirir” metaforları altında toplamaktadır. Eğitim üretir metaforunda bilişsel modelin örtük yönü yer almaktadır (akt. Fang, 2007). Fang (2007) üreten olarak öğrencilerin pasif konumda olduklarını belirtmektedir. Buradan kız öğrencilerin eğitime yönelik kendilerine aktif bir rol biçerken erkek öğrencilerin ise pasif bir rol biçtikleri yorumu da yapılabilir.

Saban (2004) 151 giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adayının “öğretmen” kavramına ilişkin metaforları incelediği araştırmasında, öğretmen adayı öğrencilerin yaklaşık üçte ikine yakın kısmının (%64) öğretmeni “bilginin kaynağı ve aktarıcısı”, “öğrencileri şekillendirici ve biçimlendirici (örneğin, marangoz, vb.)” ve “öğrencileri tedavi edici” olarak algılamakta geride kalan üçte birlik kısmının da (%36) öğretmenlerin “öğretirken eğlendirmesi”, “öğrencilerin bireysel gelişimlerini desteklemesi” ve “öğrencilere öğrenme sürecinde rehberlik etmesi” metaforlarını kullandığını tespit etmektedir. Bu araştırmada da öğretmen adayı öğrenciler eğitimi kaliteli yaşam sağlamada etkili, bilgi sağlayıcı ve şekillendirici olarak görmektedir. Her iki araştırmanın bulgularına göre öğretmen adayı öğrencilerin gerek öğretmeni gerekse eğitimi bilgi sağlayıcı ve şekillendirici olarak yorumladıkları anlaşılmaktadır. Yine Saban (2009) 2847 öğretmen adayı öğrenciyle gerçekleştirdiği araştırmasında öğretmen adayı öğrencilere “öğrenci” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları sormuştur. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin %3’ü “kendi bilgisinin inşacıları olarak öğrenci” değerlendirmesini yapmaktadır. Bu araştırmada da kız öğrenciler eğitimi binanın inşası metaforunu kullanarak anlatmaktadır. O halde öğrencilerin her iki araştırmada da hem kendilerini hem de aldıkları eğitimlerini yapıyı kurma olarak yorumladıkları görülmektedir. Bu açıdan araştırmalar birbiriyle örtüşmektedir.

Görüşme yoluyla elde edilen araştırma bulguları vakıf üniversitesine devam eden öğretmen adayları ile sınırlı kalmaktadır. Bunun yanında araştırmanın verileri 2009-2010 öğretim döneminde toplanmıştır. Bu dönemdeki öğretmen adaylarının görüşlerini yansıtmaktadır. Bazı davranış şekillerinin değişmesi veya ortadan kaldırılması ya da önlenmesi bu görüşlerin güncelliğini geçersiz kılabilir. Bu nedenle bu araştırmanın diğer eğitim fakültelerinde de yapılması konunun daha derin irdelenmesi açısından önem taşımaktadır.

Metaphorical Perception on the Concept of “Education” of Prospective Girls and Men Teachers

Sadegül Akbaba Altun¹, Çiğdem Apaydın²

Purpose. The purpose of this study is to reveal how prospective teachers conceptualize their opinions regarding “the concept of education” through metaphorical images.

Method. The participants in the study were chosen with the method of availability sampling. The participants of the study are freshman students and non-thesis master’s degree students who both take “Introduction to Educational Science” course. The sample consists of 165 prospective teachers studying at a private university in 2009–2010 academic year. One common trait of participants is that the course “Introduction to Educational Sciences” is the first course they take related to pedagogical formation. Qualitative research design was used in data collection process. Open-ended questions were used as the method of data collection. Data analysis was done through content analysis. In a questionnaire form, in addition to personal information, the prospective teachers were asked “If you were requested to associate education with a living or non-living being, an object or anything, what would it be metaphorically? Please give your reasons”. The data collection tool was divided into two parts. The answers given by the participants to the first and second questions in the interview form were categorized under two headings, which are “metaphor” and “explanation”. Validity in the study was determined based on the criteria specified by Miles and Huberman (1994). According to criteria, perceptions of prospective teachers about education were first defined with direct quotations and then interpreted to ensure internal validity. To guarantee external validity, on the other hand, research method was described in a detail.

Findings and Conclusion. When the concrete metaphors used by male and female prospective teachers regarding education are evaluated, a total of 137 female prospective teachers have produced a total of 71 valid metaphors

---

¹ Prof. Dr., Baskent University, Ankara, akbabas@baskent.edu.tr, ² Res. Assist. Ph.D., Akdeniz University, Antalya, cigdemapaydin@akdeniz.edu.tr

related to education, while 28 male prospective teachers developed a total of 18 valid metaphors. According to the data, female prospective teachers have come up with 6 conceptual categories, while male prospective teachers have developed 7 conceptual categories. It is discovered that female prospective teachers use the metaphorical images of “water (8)” in nature/geography category, “child (8)” in human category, “blind riding animal (1)” in animal category, “mirror (2) and chain (2)” in material/tool category, “eating (5)” in process/action category. Male prospective teachers, on the other hand, use the metaphorical images of “fruit tree (2), sapling, and flower” in nature/geography category, “mother, child, jewellery craftsman” in human category, “bee” in animal category, “jigsaw puzzle, troy weight” in material/tool category, “tunnel, building” in structure/space category, “eye” in organ category and “eating, forging, weaving, basketball match, farming” in process/action category.

When the abstract metaphors used by male and female prospective teachers concerning education are evaluated, a total of 137 female prospective teachers, different from each other, have produced a total of 16 valid metaphors related to education, while 28 male prospective teachers developed a total of 12 valid metaphors. The abstract metaphors developed by female and male prospective teachers regarding the concept of education can be categorized as process/action and feeling. The reasons given by female prospective students for associating education with certain metaphorical images are that education shapes the individual (33); it provides a quality life (29) and continuous improvement (25); it supports personal development (15); it leads to change (17), it creates a product (11); and it is an essential requirement for life (7). The reasons given by male prospective students for associating education with certain metaphorical images are the themes of change (14), product (8) and survival (6).

It is seen that female prospective teachers use five conceptual themes of water, sapling, baby, child and eating as concrete metaphors for the concept of education, whereas male prospective teachers use the concept of fruit tree as the concrete metaphor for education. The abstract metaphors used by prospective teachers regarding education can be divided into two conceptual categories: process/action and feeling. It is found that prospective teachers have difficulty finding abstract metaphorical images related to education. Both female and male prospective teachers associate education with the concept of affection. It is discovered that mostly female prospective teachers use metaphors related to human, the universe human beings live in and the life

they lead. Thus, compared to female prospective teachers, male prospective teachers have a limited use of concrete metaphors for education, which may be due to the lower number of male prospective teachers in the study. Another finding of the study is that prospective teachers are not able to use rich abstract concepts of education.

The reasons given by female prospective students for associating education with certain metaphors are that education shapes the individual; it provides a quality life and continuous improvement; it supports personal development; it produces a change and a product, and it is an essential requirement for life.

Kaynaklar/References

- Alger, C. L. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: Changes over the career span. *Teaching and Teacher Education*, 25(5), 743-751.
- Arslan, M. M., & Bayrakcı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), 100-108.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*, 29, 431-444.
- Bozlk, M. (2002). The college student as learner: Insight gained through metaphor analysis. *College Student Journal*, 36, 142-151.
- Bayraktaroğlu, S., Kutanis, R. Ö., & Tunç, T. (2011). İnsan kaynakları yönetimi bilişsel düzeyde nasıl algılanıyor? Metafora dayalı bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 7-29.
- Cameron, L. (2003). *Advances in applied linguistics. Metaphor in educational discourse*. (Edit. C. Chandlin and S. Sarangi). London: Continuum.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Cerit, Y. (2006). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin okul kavramıyla ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 669-699.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 269-283.
- Deant-Read, C. H., & Szokolszky, A. (1993). Where do metaphors come from? *Metaphor and Symbolic Activity*, 8(3), 227-242.
- Dickmeyer, N. (1989). Metaphor, model and theory in education research. *Teachers College Record*, 91(2), 151-160.
- Draaisma, D. (2007). *Metaphors of memory: A history of ideas about the mind* (Çev. G. Koca). İstanbul: Metis Press.
- Fang, X. (2007). Analysis on the metaphorical structure of education discourses. *SINO-US English Teaching*, 4(2), 52-55.
- Giroux, H. A., & Pena, A. N. (1979). Social education in the classroom: The dynamics of the hidden curriculum. *Theory & Research in Social Education*, 7(9), 21-42.

- Kalra, M. B., & Baveja, B. (2012). Teacher thinking about knowledge, learning and learners: a metaphor analysis. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 55, 317-326.
- Kasoutas, M., & Malamitsa, K. (2009). Exploring Greek teachers' beliefs using metaphors. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(2), 64-83.
- Keizer, J. A., Post, G., & Grant, D. (1996). The metaphoric gap as a catalyst of change. In C. Oswick and D. Grant (Eds.), *Organisation development: Metaphorical explorations*. London: Pitman Publishing.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Martinez, M. A., Sauleda, N., & Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17(8), 965-977.
- Marshall, J. (2010). Five ways to Integrate: Using strategies from contemporary art. *Art Education*, 63(3), 13-19.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, G. (1980). Paradigms, metaphors and puzzle solving in organization theory. *Administrative Science Quarterly*, 25, 605-622.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor* (Çev. G. Bulut). İstanbul: Mess.
- Morrison, K. (1998). *Management theories for educational change*. London: Sage.
- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VIII(2), 293-309.
- Ormell, C. (1996). Eight metaphors of education. *Education Research*, 38(1), 67-75.
- Örücü, D. (2012). Primary school teachers' metaphorical perspectives towards classroom and classroom management: a comparative case study. *Elementary Education Online*, 11(2), 342-352.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.

- Saban, A. (2008). İlköğretim I. Kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri*, 2(2), 135-155.
- Shindell, T., & Willis, V. (2001). Analyzing HRD metaphor-in-use. *Advances in Human Resources*, 3(3), 309-321.
- Strenski, E. (1989). Disciplines and communities, armies and monasteries and the teaching of composition. *Rhetoric Review*, 8(1), 137-146.
- Tompkins, P., & Lawley, J. (2002). *The magic of metaphor*. The Caroline Newsletter, March.
- Yıldırım, A., Ünal, A. ve Çelik, M. (1-3 Ekim 2009). İlköğretim müfettişi, ilköğretim okul yöneticisi ve öğretmenlerin öğretmene ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri*. Ankara: Pegem.
- Vadeboncoeur, J. A., & Torres, M. N. (2003). Constructing and reconstructing teaching roles: a focus on generative metaphors and dichotomies. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 24(1), 87-103.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22(2), 127-138.
- Walck, C. L. (1996). Organization as places: a metaphor for change. *Journal of Organizational Change*, 9(6), 26-40.

Received: 15/11/2012

Revision received: 22/05/2013

Approved: 24/05/2013